

Ontwikkelingsvolgmodel Onderbouw

Zelfbeleving, zelfbesef, competentie

4				5				6				7											
Geeft het verschil in concrete gedragingen en basale emoties van zichzelf en van anderen aan; Toont eigenheid in gedrag.				Benoemt het gedrag van zichzelf en van anderen en maakt nog geen verschil in de achterliggende bedoelingen.				Wordt zich bewust van de eigen competenties; stelt eigen behoeften korte tijd uit.				Groeiend zelfbewustzijn: vergelijkt zichzelf bewust met anderen en verbindt daaraan waarderingen over de eigen competenties en die van anderen.				Geeft concreet het verband tussen de eigen inzet en het resultaat aan; krijgt steeds meer controle over het eigen gedrag.				Wordt zich bewust dat er verschillen zijn tussen zichzelf en de anderen in denken en doen, maar ook in competenties. Denkt bewust na over zichzelf; stelt eigen behoeften lange tijd uit of ziet ervan af.			

Zelfstandigheid, autonomie

4				5				6				7											
Kiest zelf een enkelvoudige activiteit en voert deze zelfstandig uit; neemt initiatief om zichzelf korte en eenvoudige doelen te stellen.				Voert een eenvoudige aangeboden activiteit zelfstandig uit en vraagt daarbij alleen hulp als het nodig is.				Voert zelfgekozen en in deeltaken aangeboden complexe activiteiten zelfstandig uit; kiest bewust en komt tot eenvoudig planningsgedrag.				Voert een aangeboden complexe activiteit zelfstandig uit; neemt initiatief om deze zo nodig zelf te splitsen in deeltaken; komt tot eenvoudig probleemoplossend gedrag.				Kiest bewust en vanuit zichzelf een taak en is aanspreekbaar op de keuze en uitvoering; Geeft aan waarom deze taak gekozen is. Past het gedrag naar omstandigheden aan.				Voelt zich zelf verantwoordelijk voor de uitvoering en het resultaat van de activiteit; weert keuzes op concreet niveau niet.			

Emotionele welbevinding, emotionele ontwikkeling

4				5				6				7											
Herkent in gewone dagelijkse situaties basisgevoelens van anderen en zichzelf.				Onderkent en benoemt de basisgevoelens bij anderen en zichzelf en speelt hierop in.				Toont gevoelens van sympathie en afwijzing ten opzichte van andere kinderen.				Toont spontaan emoties van trots, schuld, verlegenheid, schaamte en brengt dit ter sprake.				Drukt spontaan gevoelens uit en gebruikt dit ook op passende wijze in spel- en omgangssituaties.				"Speelt" met gevoelens (humor, overdrijven) en relateert.			

Relatie met volwassenen

4				5				6				7											
Neemt zelf initiatief tot contact met de vertrouwde volwassene en zoekt met name nabijheid in spannende situaties.				Zoekt regelmatig gericht/passend contact. De vertrouwde volwassene is meer op afstand.				In de relatie met de volwassene ontstaat wederkerigheid en de contacten duren langer.				Differentieert bij meerdere volwassenen tussen bekende en onbekende personen en past het gedrag hierop aan.				Is zelfstandig in de relatie met de volwassene en neemt een meer zakelijke houding aan.				Is zich bewust van de rol van de volwassene en de eigen rol, past zich hierop aan en anticipeert op het gedrag van de volwassene.			

Relatie met kinderen

4				5				6				7											
Heeft kortdurende contacten en imiteert gedrag van andere kinderen; beheerst basale sociale vaardigheden.				Doet eenvoudig scènespel met één of enkele kinderen en heeft voorkeur voor bepaalde kinderen.				Neemt initiatief tot interactie met meerdere kinderen.				Toont wederkerige relaties met diverse kinderen, waarin ze elkaar aanvullen.				Heeft langdurige contacten waarbij het kind zich begint te verplaatsen in de ander.				Er is wederzijdse inbreng waarbij rekening gehouden wordt met de ander, maar in het handelen heerst nog het eigen perspectief.			

Omgang met afspraken, regels en materialen

4				5				6				7											
Weet wat mag en niet mag t.a.v. dagelijkse afspraken en regels; ruimt op verzoek van de volwassene op.				Kan de verantwoordelijkheid voor eenvoudige regels en materiaalgebruik aan.				Houdt zich aan de (spel)regels en past zich aan aan herkenbare situaties en bekende materialen.				Kan de verantwoordelijkheid voor complexe regels aan en gebruikt de materialen op adequate wijze.				Geeft zelf afspraken en regels aan. Houdt rekening met de kwaliteit van de materialen (sterkte e.d.).				Voelt zich verantwoordelijk voor gemaakte afspraken en materiaalgebruik en spreekt anderen hierop aan.			

Spelontwikkeling

4				5				6				7											
Speelt symbolisch spel waarbij het spelmateriaal het thema bepaalt. Begin van planning tijdens het spel. Ontstaan van complexere verhalen. Basale emoties komen terug in het spel. Dezelfde persoon heeft verschillende rollen en ook zelf wisselen ze van rol. Bouwt 2-dimensionale bouwwerken, bijv.: omheiningen maken. Bouwwerk is nog plat. Eenvoudig kortdurend spel met regels.				Uitbreiding van spel met planning in tijd, heeft symbolisch spel met enkele opeenvolgende scènes. De rol wordt meer bepalend in het spel. Aaneengeregen betekenisvolle opeenvolgingen. Er is toenemend speloverleg. Bouwt 3-dimensionaal, maar nog wel massief. Bouwwerk wordt opgevuld, nog geen ruimtes waar iets in kan. Uitbreiden in tijd en complexiteit van eenvoudig spel met regels. Eerste stappen in behendigheids-spelen.				Heeft zelf spelideeën en past de materiaalkeuze daarop aan. Coöperatief spel: kinderen spelen echt met elkaar. De complexiteit van het thema wordt groter. Maakt 3-dimensionale bouwwerken. Er komen ramen en deuren en het principe overbrugging wordt gehanteerd (dak, bovendeur). Spel met regels waarbij het begin van het competitie-element een rol speelt. Symbolisch spel is op het hoogtepunt.				Komt zelf tot een samenhangend spelverhaal. De verschillende rollen worden op elkaar afgestemd door de deelnemers. De thema's gaan over situaties die het kind niet zelf heeft meegemaakt. Het spel moet een juiste afspiegeling van de werkelijkheid zijn; het moet kloppen. Maakt een bouwwerk in metselverband. Maakt aan de hand van een eenvoudige bouwtekening een bouwwerk en tekent een bouwwerk na. Spel met meer regels.				Langdurig symbolisch spel: zichtbaar is het zich verplaatsen in de rol van de ander. Kinderen onderhandelen over de rollen en verhaalinhoud. Spel met regels heeft meer complexe regels en heeft een win- en verlieselement. De overgang van spel naar leeractiviteit. Toont spel dat de andere dag wordt voortgezet. Het spel heeft een continue verloop. Bouwt samengestelde constructies.				Speelt reële acties in spelvorm, ook bij zelfbedachte thema's. Fantasiedeel speelt geen hoofdrol meer. Echte specifieke leefwereld staat centraal. Begin van buitenspelen met eigen gemaakte regels. Spelen zonder begeleiding gezelschapsspelletjes.			

Expressieve ontwikkeling, vormgeving

4				5				6				7											
Combineert meerdere globale vormen met meer detaillering.				Maakt duidelijk herkenbare figuratieve afbeeldingen.				Maakt gedetailleerde figuratieve afbeeldingen met een indeling van de ruimte.				Maakt een eenvoudige compositie zoals iets er reëel uitziet.				Maakt een samengestelde compositie en samenhangende uitbeelding conform de werkelijkheid.				Maakt een gedetailleerde realistische weergave met een evenwichtige blad- of ruimteverdeling.			

Motivatie

4				5				6				7											
Is vooral gemotiveerd door externe factoren. Richt zich vooral op door volwassenen aangeboden activiteiten.				Vertoont doelgericht gedrag bij activiteiten.				Laat doelgericht gedrag zien op basis van vorige ervaringen (inschatting vooraf).				Kiest diverse doelgerichte activiteiten om resultaten te behalen.				Geeft ook van aangeboden taken de doelstelling aan en wat het bereikt.				Geeft aan waarom iets wel of niet gelukt is (attributie). Stelt zichzelf leerdoelen.			

Taakgericht gedrag

4				5				6				7											
Is kortdurende gericht op één aandachtspunt.				Is gericht bezig met een eenvoudige activiteit en maakt deze af (beginnend taakbesef).				Is gericht bezig met een gestructureerde meervoudige activiteit.				Houdt de aandacht vast bij een gestructureerde meervoudige taak; taakbesef.				Verdeelt tegelijk de aandacht over meerdere aspecten van een meervoudige taak.				Heeft overzicht van een meervoudige taak en ordent deze taak in (leer)stappen. Langdurig volgehouden aandacht.			

Grote motoriek

4				5				6				7											
Beheerst globale bewegingen. Alternierende beweging.				Beheerst grote bewegingen en symmetrische bewegingen.				Beheerst fijnere bewegingen, weinig meebewegingen.				Beheerst fijne bewegingen; maakt verschillende bewegingen achter elkaar (weinig totaalbewegingen).				Beheerst soepele bewegingen met evenwicht; voert verschillende bewegingen tegelijk uit.				Maakt passende, soepele bewegingen die geautomatiseerd zijn.			

Kleine of fijne motoriek

4				5				6				7											
Grote bewegingen vanuit de pols.				Kleine bewegingen vanuit de pols; meer aanzet tot de voorkeurshand.				Soepele vingerbewegingen, aanzet tot juiste pengreep.				Een adequate fijn motorische coördinatie. Gebruikt regelmatig de voorkeurshand.				Voert diverse fijn motorische vaardigheden uit, heeft de juiste pengreep.				Voert de schoolse vaardigheden op adequate wijze uit. Gebruikt de voorkeurshand.			

Auditieve waarneming

4				5				6				7											
Onthoudt en zegt zinnen met 5-7 woorden of versjes met meer dan 4 regels na. Deelt in een zin woorden op. Toename van de luisterhouding.				Geeft aan of twee woorden hetzelfde of verschillend klinken; deelt woorden op in lettergrepen.				Rijmt met eenvoudige woorden (eindrijm). Verbindt lettergrepen tot woorden.				Synthetiseert eenlettergrepige woorden met een eenvoudige structuur; rijmt met rijmbegin.				Synthetiseert moeilijke eenlettergrepige woorden en analyseert eenlettergrepige woorden; isoleert een klinker in een woord.				Leest woorden van de aanvankelijke leesmethode of woorden die het kent direct of spellend.			

Visuele waarneming

4				5				6				7			
Onderscheidt afbeeldingen met verschillende concrete voorstellingen.	Maakt puzzels met gedetailleerde concrete voorstellingen en tekent eenvoudige figuren na. Kent de kleuren en gebruikt deze functioneel.	Onderscheidt abstracte vormen van elkaar.	Legt abstracte figuren na en onthoudt en benoemt geometrische figuren. Herkent letters.	Onderscheidt letters, woorden, cijfers en getallen van elkaar en benoemt deze (klankteken koppeling).	Benoemt de letters en cijfers en leest eenvoudige (medeklinker-klinker-medeklinker) woorden en teksten (aanvankelijk lezen).										

Taalvorm (zinsbouw, morfologie)

4				5				6				7			
Spreekt in uitgebreide enkelvoudige zinnen.	Spreekt in zinnen met meer complexe structuren. Morfologie nog niet altijd juist.	Spreekt in meestal goed lopende zinnen.	Praat over de taal. Spreekt in samengestelde zinnen met voegwoorden.	Zinsbouw is juist. Past de belangrijkste grammaticale regels toe.	Spreekt in lange complexe zinnen met een goede woordvolgorde. Morfologie, zinsbouw en woordgebruik zijn juist, uitgezonderd bij sommige werkwoordsvormen. Corrigeert zelf fouten.										

Taalinhoud (woordenschat, semantiek, taalbegrip)

4				5				6				7			
Maakt zelf nieuwe woorden. Begrijpt eenvoudige opdrachten. Definieert bekende woorden.	Begrijpt eenvoudige samengestelde zinnen. Ordent op grond van de volgende twee kenmerken: vorm, kleur, grootte, dikte.	Woordenschat buiten het hier en nu. Begrijpt meervoudige opdrachten en voert deze uit. Verwoordt op concreet niveau oorzaak-gevolg.	Legt plaatjes van een verhaal in de juiste volgorde en vertelt een verhaal na. Geeft overeenkomsten en verschillen tussen voorwerpen aan.	Gebruikt abstracte woorden. Legt verbanden op voorstellingsniveau (als-dan) en gebruikt verschillende taal-denkrelaties. De woordenschat breidt zich uit met abstracte woorden en begrippen.	Gebruikt moeilijke taal-denk-relaties, begrijpt functie-woorden en grapjes met een achterliggende bedoeling.										

Taalgebruik

4				5				6				7			
Gaat op eenvoudig niveau een gesprek aan, laat ook non-verbaal communicatiegedrag zien.	In het "verhaal" zit een concrete kern die de gebeurtenissen verbindt. Gesprek van het kind is vaak één zin. Bij vragen van de ander, korte antwoorden.	Geeft in gesprekken de inhoud en de bedoeling duidelijk weer; taalgebruik buiten het hier en nu.	Taal wordt een belangrijk communicatiemiddel. Vertelt "verhalen" met een samenhangende reeks van gebeurtenissen in volgorde van de tijd. Voert langere gesprekken.	Heeft vlotte gespreksvoering met wederzijdse inbreng met non-verbaal communicatief gedrag.	Houdt het gespreks-onderwerp vast (topic-handhaving). Er zit een duidelijke samenhang in het verhaal.										

Algemene omgevingsoriëntatie

4				5				6				7											
Het kind heeft eigen verklaringen en oplossingen.				Beschrijft/duidt zijn woon-omgeving en thuissituatie aan.				Heeft belangstelling voor de omringende grotere leefwereld; verbanden willen weten.				Aanzet tot objectivatie: gaat kenmerken, functies en verbanden zien.				Ziet zichzelf in relatie tot de wereld; gerichtheid op de wereld buiten het hier en nu.				Objectivatie in spel en wereldverkenning. Gericht op de "echte" wereld.			

Tijdsoriëntatie

4				5				6				7											
Benoemt de belangrijkste dagdelen.				Geeft het dagritme globaal aan.				Benoemt de dagdelen en de dagen van de week.				Ordent eigen ervaringen naar de tijd.				Past de dagen van de week en gisteren/morgen toe.				Hanteert kloktijden, seizoenen, maanden, maar heeft nog niet goed te zijn.			

Lichaamsoriëntatie

4				5				6				7											
Wijst de belangrijkste lichaamsdelen aan en benoemt ze.				Imiteert een symmetrische lichaamshouding.				'Vertaalt' en voert eenvoudige opdrachten naar het lichaam uit.				Imiteert asymmetrische lichaamshoudingen vanaf een afbeelding.				Voert complexe opdrachten uit en verwoordt wat hij doet.				Komt tot enige zelfkennis en kent de eigen grenzen.			

Ruimtelijke oriëntatie

4				5				6				7											
Beheerst eenvoudige ruimtelijke begrippen in verkleinde wereld (3-dimensionaal). Gebruikt begrippen m.b.t. richting.				Leest eenvoudige ruimtelijke structuren af van een afbeelding en bouwt ze na.				Beheerst complexe ruimtelijke begrippen (2-dimensionaal). Gebruikt begrippen m.b.t. afstand.				Bouwt afbeeldingen na, ook wat niet zichtbaar is.				Doorzien van ruimtelijke structuren in abstracte figuren. Links-rechts onderscheid vanuit subjectief standpunt.				Links-rechts oriëntatie is geïnternaliseerd.			

Ontluikende geletterdheid, lezen

4				5				6				7											
Eerste symbolisering; naam of een ander woord wordt met kriebels aangegeven; tekent echte letters na.				Beseft dat er tekst is die gelezen wordt; schrijft met kriebels een eigen verhaal in ketens van letterachtige vormen.				Gebruikt vormen die op echte letters lijken; schrijft de eigen naam na, heeft de juiste schrijfrichting.				Herkent bepaalde letters en benoemt deze; eerste vormen van fonetisch schrift.				Is zich bewust van de functie van het geschreven woord; koppeling letter-symbool-klank.				Leest eenvoudige woorden en teksten. Bij moeilijke woorden nog fonetisch schrift.			

Tellen en ordenen

4				5				6				7											
Fase 1 en 2				Fase 3 en 4:				Fase 5 en 6															
Gebruikt cijfers, getallen om te ordenen, hoeveelheden aan te duiden en maat te nemen; resultaatief synchroon tellen t/m 5.				Telt vooral in contexten van zijn/haar beleving. Maar laat de context ook steeds meer los. Telt akoestisch tot 15 (mits aangeboden in rijke leeromgeving).				Object gebonden: schat en telt t/m 10 in rekenkringen. Gaat <i>spontaan</i> schatten, vergelijken, ordenen en tellen t/m 10. Veel kinderen tellen al door. Doet pogingen om de cijfersymbolen te schrijven.				Koppelt hoeveelheid aan symbool t/m 20. Schat de getallen ook op meer/minder of evenveel (resultatief tellen). Telt heen en terug 1-20 en 20-0. Terugtellen is nog best moeilijk. Telt door en verkort t/m 20. Ordent en vergelijkt getallen in eigen structuren en in dobbelsteenstructuren. Telt hoeveelheden op in spelvorm. Heeft belangstelling voor seriatie in het platte vlak (tekeningen en kleine grafiekjes) <i>Zie lijn meten en meetkunde.</i> Gebruikt al veel rekentaal.				Gebruikt de telrij door eerst vooruit en dan terug te tellen (tot 20 en verder). Ontwikkelt meer rekenbegrippen en weet wat de +,- en = betekent in contexten. Verwoordt rekenhandelingen. Maakt gebruik van vingers om representaties te verbeelden. Ontdekt de structuur van getallen: vijf-, twee- en tien-structuur. Stapt over van het tellend rekenen naar het structurerend rekenen. Schrijft de cijfersymbolen tot 10.				Koppelt een hoeveelheid aan stippen, turfstrep en cijfersymbolen. Gebruikt lijnmodel, groepjesmodellen en combinatiemodellen om getalbeelden te verinnerlijken. Noteert hoeveelheden op kralenketting, eerst t/m 20 en later t/m 30 en verder. Telt vanuit verschillende startpunten op getallenrij en terug. Telt met sprongen van 10 en huppen van 1 tot en met 50. Oefent getalbeelden 0-20 en vult de tientallen aan vanaf een getal. Kent de even en oneven getallen. Komt los van het werken met het rekenrek en verwoordt de rekenhandelingen. Formeel rekenen wordt ontwikkeld.			
Zegt de telrij tot 10 op.				Telt terug 5-0. Met behulp van een getallenlijn in de groep.																			
Geeft al ordeningen aan van 10.																							
Maakt al groepjes van en overziet het aantal direct (subitizing tot 4).				Ziet al meer maten: meer/minder en groepeer ook andere voorwerpen en legt ze van klein naar groot. Heeft er veel plezier in. Structureert de ongeordende hoeveelheden.																			

Bewerkingen van basisvaardigheden (getallen en getalrelaties, structuur en samenhang)

4				5				6				7																							
Fase 1 en 2				Fase 3 en 4				Fase 5 en 6																											
Om de juiste hoeveelheid te krijgen (t/m 5) wordt eraf gehaald of erbij gedaan.				Zet stoeltjes erbij in een kring. En zet stoeltjes weg om het aantal te matchen met de aanwezige kinderen.				Vergelijkt hoeveelheden 0-10. Werkt voornamelijk met materialen uit de context.				Kind vergelijkt hoeveelheden (0-20). Uitbreiding van hoeveelheden.				Kind telt eenvoudig op (0-12). Komt vooral naar voren in dobbelsteenspelletjes met 2 dobbelstenen.				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Kind maakt eenvoudige splitsingen (0-6).				Start <i>methodisch rekenonderwijs</i> . Het werken met materialen staat voorop: Rekenrek, kralenketting, splitsbakjes etc.				Optellen in het getalgebied tot en met 20: hergroeperen, splitsen en doortellen, met sprongen, samennemen, toevoegen en vergelijken.			
"Heb je genoeg?" betekent dat eraf halen of erbij doen?				Legt vanuit afbeeldingen (foto's of tekeningen) van hoeveelheden materiaal neer. Tekent andersom al het materiaal wat hij heeft neergelegd. Streept door, haalt weg.				Kind telt eenvoudig op (0-12). Komt vooral naar voren in dobbelsteenspelletjes met 2 dobbelstenen.				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Kind maakt eenvoudige splitsingen (0-6).				Optellen in het getalgebied van 0-10; samennemen, toevoegen en vergelijken. Past strategieën toe: doortellen, dubbelen etc.				Aftrekken in het getalgebied tot en met 20: aanvullen, terugtellen met sprongen, hergroeperen en splitsen.											
Maakt met plezier allerlei groepjes van contextgebonden objecten en van allerlei eigen verzamelmaterialen.				Telt op (erbij) 0-6 eenvoudige handelingen met materialen. Aangestuurd door rekengesprekjes.				Telt op (erbij) 0-6 eenvoudige handelingen met materialen. Aangestuurd door rekengesprekjes.				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Aftrekken in het getalgebied van 0-10; eraf halen, aanvullen en verschil bepalen.				Aftrekken in het getalgebied van 0-10; eraf halen, aanvullen en verschil bepalen.											
				Trekt af (schuift weg) 6-0 eenvoudige handelingen met materialen. Aangestuurd door rekengesprekjes.				Trekt af (schuift weg) 6-0 eenvoudige handelingen met materialen. Aangestuurd door rekengesprekjes.				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Splitsen van getallen en hoeveelheden t/m 10.				Splitsen van getallen en hoeveelheden boven de 10 in tientallen en eenheden.											
				De handelingen zijn niet gememoriseerd! (gaat van concreet materiaal over op werkblad).				De handelingen zijn niet gememoriseerd! (gaat van concreet materiaal over op werkblad).				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Kind trekt eenvoudig af (10-0).				Splitsen van getallen en hoeveelheden boven de 10 in tientallen en eenheden.				Splitsen van getallen en hoeveelheden boven de 10 in tientallen en eenheden.											
																								Vermenigvuldigen: Verdubbelen, tellen met sprongen van 2, 5, 10.											
																								Delen: Halveren, splitsen in groepen											

Ontwikkelingsvolgmodel

Bovenbouw

Zelfbeleving, zelfbesef, competentie

7	9	11	13		
<p>Wordt zich bewust dat er verschillen zijn tussen zichzelf en de anderen in denken, voelen, maar ook in competenties. Ontwikkelt criteria voor succes in vergelijking met de ander. Zelfbeeld en zelfkennis zijn gekoppeld aan reële gebeurtenissen en taken.</p>	<p>Denkt genuanceerder na over de verschillen in denken, voelen en competenties van zichzelf en de ander. Geeft achteraf eigen rol in gebeurtenissen aan.</p>	<p>Schat taken en eigen gedrag op grond van eigen ervaringen reëel in.</p>	<p>Geeft van zichzelf een persoonsbeschrijving. Legt verbanden tussen gedrag en eigen motieven. Onderscheidt oorzaak en gevolg in complexe situaties.</p>	<p>Gedraagt zich genuanceerder in diverse opzichten naar de ander toe: ziet samenhang, maakt afwegingen, anticipeert op reacties of gedrag van de ander.</p>	<p>Maakt gevolgtrekkingen over gedachten, gevoelens en bedoelingen van zichzelf en de ander. Anticipeert op eigen mogelijkheden en onmogelijkheden en handelt hiernaar.</p>

Zelfstandigheid, autonomie

7	9	11	13		
<p>Eigen belang gaat nog boven groepsbelang. Motiveert keuzes op concreet niveau die bespreekbaar zijn.</p>	<p>Wordt zich bewust van eigen verantwoordelijkheid n.a.v. een gesprek. Plant taken over een gehele dag en is hierop aanspreekbaar.</p>	<p>Worsteling tussen eigen belang en groepsbelang: heeft moeite met prijsgeven van positie, begrijpt het wel. Plant gegeven taken over twee dagen. Beloning ligt in de activiteit.</p>	<p>Beslist vanuit het perspectief van de ander. Doet of laat iets in het belang van de ander. Ziet duidelijk eigen taken en verantwoordelijkheden. Plant over een aantal dagen.</p>	<p>Past zich naar veranderde omstandigheden aan, zodat het aanvankelijke plan zich wijzigt. Heeft steeds minder ondersteuning nodig. Bedenkt gedrags- en handelingsalternatieven. Beloning van het resultaat op termijn.</p>	<p>Stelt prioriteiten. Aanvaardt consequenties van eigen gedrag of gemaakte keuzes. Keuzes staan meer in het teken van toekomstperspectief, bijv. voortgezet onderwijs.</p>

Emotioneel welbevinden, emotionele ontwikkeling

7	9	11	13		
<p>Reacties van leeftijdgenoten worden emotioneel gekleurd. Is hier kwetsbaar in. Zal niet meer in allerlei situaties direct emoties tonen.</p>	<p>Leeftijdsgenoten zijn van grote invloed op het welbevinden. Wordt zich bewust van het feit dat een ander anders denkt of voelt dan hijzelf.</p>	<p>Verbergt emoties. Verklaart eigen emoties achteraf. Stemt steeds meer het handelen af op emoties bij de ander.</p>	<p>Peilt emoties van anderen bij bepaalde gebeurtenissen, waar het zelf geen ervaring mee heeft. Stemt het eigen gedrag hierop af. Geeft aan hoe het om zal gaan met bepaalde emoties in bepaalde situaties.</p>	<p>Beseft tegenstrijdige emoties. Geeft emoties genuanceerder weer. Relateert eigen emoties en die van anderen.</p>	<p>Verklaart eigen emoties. Leeft zich in in emoties van anderen en verklaart en nuanceert deze.</p>

Expressieve ontwikkeling, vormgeving

7 9 11 13

Tekent verhalende voorstellingen.	Tekent hoofdvormen met een omgeving.	Begin visueel realisme. Geeft voorwerpen 2-dimensionaal (omtrek) weer.	Geeft voorwerpen 3-dimensionaal (perspectief) weer. Tekent bestaande beelden na (visueel realisme).	Begin van de chaos periode. Tekent thema's naar eigen waarneming en uit het hoofd (naturalistisch realisme). Experimenteert met beeldaspecten. Schematisering.	Voorzetting van de chaos periode. Komt steeds meer tot een eigen stijl. Herhaling "stereotype" voorstellingen (gebrek aan inspiratie/behoefte aan zelfbevestiging).
-----------------------------------	--------------------------------------	--	---	--	---

Motivatie

7 9 11 13

Geeft in concrete situaties aan waarom iets wel of niet gelukt is.	Geeft aan waarom iets wel of niet gelukt is en past dit toe in vervolgsituaties.	Zoekt de uitdaging in complexere taken. Leerkracht helpt bij een zoek/leerstrategie; of de aangereikte strategie wordt overgenomen.	Is gemotiveerd in het zoeken van eigen leerstrategieën. Haalt ook motivatie uit het samenwerken. Leerproces wordt steeds bewuster gestuurd: het zoeken van uitdagingen.	Relatieveert succes- en faalervaringen. Heeft een intrinsieke motivatie m.b.t. zelf kiezen en zelf plannen.	Beïnvloedt het eigen leerproces bewust (bijv. extra inzet, specifieke aanpak). De motivatie is gekoppeld aan langere termijnperspectieven. Bezigt met de keuze van vervolgonderwijs in verband met wat hij later wil worden.
--	--	---	---	---	--

Taakgericht gedrag

7 9 11 13

Geeft in concrete situaties aan waarom een taak of activiteit wel of niet succesvol is afgerond.	Werkt gericht aan taken die over een gehele dag gepland zijn en is hierop aanspreekbaar.	Werkt taakgericht aan activiteiten die gepland zijn over twee dagen. Vooral uitdagende taken dragen bij aan een goede taakgerichtheid. Schrijft succes of falen toe aan de eigen taakgerichtheid.	Werkt aan taken die gepland zijn over een aantal dagen en maakt deze af. Richt in samenwerking met anderen de aandacht goed op een activiteit. Geeft genuanceerd aan hoe een taak tot stand is gekomen.	Maakt een eigen planning en werkt daar gericht aan met een minimale aansturing van buitenaf. Kiest bewust eigen oplossingsstrategieën. Kan alternatieven bedenken in het oplossen van problemen. Is meer taakgericht bij bepaalde vakken. Andere taken worden plichtmatig uitgevoerd.	De invloed van de leerkracht op de taakuitvoering is beperkt. Geeft aan hoe hij bepaalde leerstof het beste kan leren. Het toekomstperspectief speelt een grote rol in de taakgerichtheid.
--	--	---	---	---	--

Bewerkingen van basisvaardigheden (getallen en getalrelaties)

7				9				11				13							
<p>Fase 7 en 8</p> <p>Optellen: Telt gestructureerd op en trekt gestructureerd af tot 20. Maakt nog gebruik van materiaal. Past dit toe in verschillende contexten. Telt op van getallen tot 100. Telt op in diverse contexten. Schat vooraf de uitkomst en controleert na de berekening de uitkomst (tientaloverschrijding is volop in ontwikkeling).</p> <p>Aftrekken: Trekt getallen af, waarbij het aftrekgetal niet groter is dan 100. Trekt af in diverse contexten; eraf halen, aanvullen en verschil bepalen. Lost via handige strategieën (splits- en rijgstrategieën) sommen tot 100 op en past deze toe in verschillende contexten. Het gebruik van de getallenlijn wordt verder ontwikkeld (zie 7.1.0) Het kind noteert tussenstappen in sommentaal. Aftreksommen zonder tientalspassering gaan steeds sneller.</p> <p>Splitsen: Splitsen van hele tientallen analoog aan de splitsingen tot 100.</p> <p>Vermenigvuldigen: Herkent vermenigvuldigingen in verschillende contexten en voert de bijbehorende bewerkingen uit (tafel van 1, 2, 5 en 10 zijn geautomatiseerd). Het kind ontwikkelt met begrip de tafels van 3, 4, 6, 7, 8 en 9 tot memoriseerniveau (direct opzeggen).</p> <p>Delen: Deelt informeel (delen in verhalen) in eenvoudige contexten. Halveren en groeperen tot 100 lukt al aardig. Snapt dat de deelsommen met behulp van de tafels snel op te lossen zijn.</p>				<p>Fase 9 en 10</p> <p>Optellen: Telt op tot 100 en tot 1000. Past de volgende rekenstrategieën toe: rijgen, hergroeperen, splitsen, doortellen met sprongen. Maakt de opgave: $634+58=...$</p> <p>Aftrekken: Lost via handige strategieën (splits- en rijgstrategie) aftreksommen tot 100 op en past deze sommen toe in contexten. Het gebruik van de lege getallenlijn wordt verder ontwikkeld. Noteert tussenstappen in sommentaal. Leert andere strategieën: hergroeperen, aanvullen, terugtellen met sprongen, splitsen, twee getallen in één keer aftrekken). Maakt de opgave: $775-37=...$</p> <p>Vermenigvuldigen: Lost vermenigvuldigproblemen op via herhaald optellen en het gebruik van tafelsommen. Product bepalen op basis van het begrip van vermenigvuldigen met grotere getallen dan 10 (bijv. $3 \times 20=...$ en $4 \times 150=...$).</p> <p><i>In lijn 17.1.2 is te zien dat alle tafels gememoriseerd zijn.</i></p> <p>Delen: Halveert grotere getallen. Lost deelproblemen op via de tafels of herhaald optellen/aftrekken. Lost ook deelproblemen op waarbij moet worden afgerond.</p>				<p>Fase 11 en 12</p> <p>Optellen: Optellen tot 1000 en 10.000. Strategieën, bijv. rijgen, hergroeperen, splitsen, doortellen met sprongen en de sommen worden kolomsgewijs of cijferend opgelost. Maakt de opgave: $1798+63=...$</p> <p>Aftrekken: <i>Zie optellen.</i></p> <p>Vermenigvuldigen: <i>Zie optellen.</i> Bewerkingen worden ook schattend opgelost.</p> <p>Delen: <i>Zie optellen.</i> Ook worden deelbewerkingen afgerond.</p>				<p>Fase 13 en 14</p> <p>De basisvaardigheden uit de vorige kolommen, optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen worden beheerst.</p> <p>Basisvaardigheden worden opgelost via kolomsgewijs rekenen of worden cijferend opgelost ($4798+3864=...$).</p>				<p>Fase 15 en 16/17</p> <p>Consolideren (onderhouden en toepassen) van de basisvaardigheden uit de vorige kolommen.</p> <p>Verwijs naar SLO: concretisering referentieniveaus 1F/1S. (oktober 2011). Zie handleiding bij rekenlijnen.</p>			

